

VERKSAMHETSPLAN 2024

VISION

STR-T ska vara ett språkrör, ett stöd och en inspirationskälla för alla som känner samhörighet med meänkieli och med det ursprungliga språkområdets kultur och historia.

VÄRDEGRUND

STR-T hävdar alla människors lika värde och rättigheter. Vi verkar för utveckling och bevarande av meänkieli och vår kultur samt deltar i samhällsdebatten i frågor som rör vår minoritet.

FÖRBUNDETS MÅLSÄTTNING ENLIGT STADGAR

Svenska Tornedalingars Riksförbund, Tornionlaaksolaiset, STR-T, är en intresseorganisation i språkliga, kulturella och samhällliga frågor. Förbundet är en intresseorganisation för alla som känner samhörighet med meänkieli och det ursprungliga språkområdets kultur och historia. Förbundet som grundades 1981 är religiöst och partipolitiskt obundet. Förbundet är ett språkrör för en ursprunglig inhemsk, språklig och kulturell minoritet och utgör regeringens remissinstans i frågor som rör minoriteten. Målsättningen är att främja, stärka, synliggöra och förankra minoritetens identitet, språk, kultur och historia.

FÖRBUNDETS SPRÅKPOLICY OCH PERSPEKTIV PÅ IDENTITETEN

2008 antog förbundet följande språkpolicy: *STR-T:s mål är att främja och utveckla meänkieli i både tal och skrift. Vi äger en förståelse för de lokala varieteterna som tillämpas och utvecklar språket med språkbrukare och myndigheter.* Språkpolicyn har sin utgångspunkt i att språkliga rättigheter är mänskliga rättigheter och att förbundet arbetar på ett inkluderande sätt.

Tornedalingar är erkända som nationell minoritet och meänkieli är erkänt som ett nationellt minoritetsspråk. Alla identifierar sig inte som tornedalingar, en del identifierar sig som kväner eller lantalaiset. Meänkieli består framför allt av tre dominerande varieteter – tornedalsvarieteten, gällivarevarieten och lannankieli.

SAMMANFATTNING MÅLSÄTTNING 2024

MÅL 2024
FÖRBUNDET
EKONOMI
Intensifierat arbete för ett ökat ekonomiskt stöd till förbundet.
Arbete för egenbestämmande över minoritetens medel
LOKALA VERKAMHETEN
Öka stödet till lokalföreningar i olika frågeställningar genom förstärkning av personal.
Arbeta för ökad kommunikation och samarbete mellan moderförening och lokalföreningar.
Genomföra minst ett gemensamt och ett enskilt dialogmöte med samtliga lokalföreningar.
Arbeta för ökad samordning med lokalföreningar vid samråd med myndigheter och organisationer.
Stötta bildandet av nya lokalföreningar.
HISTORIA
Verka för stärkta förutsättningar för implementering av Sannings- och försoningskommissionens slutbetänkande SOU 2023:68.
Verka för att förslagen i betänkandet blir genomförda.
Förverkliga återbegravning av de återtagna kvarlevorna som ursprungligen kommer från Akamella kyrkogård.
Verka för mer vetenskaplig forskning inom kultur och historia.
Sprida befintlig kunskap och forskning om minoritetens historia.
Verka för att frågan om det finns fler urfolk i Sverige ska prövas av svenska staten.
Verka för rättmätig inkludering i renmarksutredningens direktiv och pågående arbete. Verka för att minoritetens rättigheter och perspektiv beaktas i översynen av rennäringslagen.
Verka för inkludering i arbetet med konventionen om biologisk mångfald (CBD) för ökad kunskap avseende traditionella kombinationsnäringsfång som funnits och finns inom vårt geografiska område.
UTBILDNING
Verka för att staten tar fram en utbildningsstrategi för meänkieli och dess varieteter.
Verka för att staten genomför de insatser som Sannings- och försoningskommissionens slutbetänkande (SOU 2023:68) föreslår.
SPRÅKCENTRUM & SPRÅKVÅRD
Samverka med Språkcentrum för meänkieli, särskilt i språk- och identitetsfrågor.
Samverka med språkvårdarna.
Verka för att språkcentrum för meänkieli ska bli permanent.
KULTUR
Verka för genomförande av slutrapporten Poppas förslag.
Fortsätta kräva inkludering i arbetet med konventionen om biologisk mångfald.
Samverka med Tornedalsteatern för stärkt synliggörande av minoritetens kultur, historia och språk.
ATTRAHERA MEDLEMMAR
Öka medlemsantalet med tio procent.
MEDIA
Säkerställa en långsiktig ökning av programproduktion inom public service med åtföljande ökning av sändningstimmar.
Verka för större synlighet och ökad kunskapsspridning om minoriteten i media, såväl rikstäckande som lokalt.
VÅRD & OMSORG
Samråd och uppföljning med berörda myndigheter inom vård och omsorg så att lagen efterlevs.
STRATEGISKA SAMVERKANSPARTER
Utifrån förbundets möjliga arbetskapacitet starta samverkan med externa minoritetsaktörer.
PROJEKT
Genomföra språkrevitaliserande insatser via projekt.
Verka för att erhålla medel och ta fram informationsbroschyr om tornedalingar, kväner och lantalaiset i projektform.
De enskilda projekten ska bära sina egna kostnader.

FÖRBUNDETS MÅLSÄTTNING 2024

KRAFTIGT FÖRBÄTTRAD EGEN FINANSIERING

Att fortsättningsvis arbeta med inflytande ser STR-T som särdeles prioriterat med hänvisning till Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724). STR-T är regeringens remissinstans i minoritetsfrågor, vilket kräver en insatt och välfungerande kansliorganisation med fler anställda. Detta är en förutsättning för att man på ett stadigvarande och seriöst sätt ska kunna stötta lokalföreningar samt informera, bevaka och stötta kommuner och myndigheter. Riksorganisationen ser med stor oro på den ekonomiska utvecklingen som under 2023 gått åt fel håll trots ideliga ansträngningar och framgångsrikt minoritetspolitiskt arbete på olika plan. Det krävs krafttag av politiken för att stoppa den olyckliga utvecklingen som tvingar förbundet in i en situation som inte är hållbar. Behovet av stärkt finansiering för minoritetsorganisationer som företräder tornedalingar, kväner och lantalaiset lyfts även i Sannings- och försoningskommissionens slutbetänkande SOU 2023:68.

MÅLSÄTTNING 2024:

- Intensifierat arbete för ett ökat ekonomiskt stöd till förbundet.
- Arbete för egenbestämmande över minoritetens medel.

STÄRKA OCH UTVECKLA DEN LOKALA VERKSAMHETEN

För att stärka tornedalingars, kväners och lantalaisets inflytande i samhälleliga frågor är det av vikt att den enskilde känner till lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk och hur den tillämpas. Syftet med lokalföreningar är att påverka i frågor som rör samhällsutveckling och minoritetsfrågor på lokal nivå. Detta skapar möjlighet för förbundet att effektivare verka på den nationella arenan. Förbundsstyrelsen vill också ha en närmare kontakt och samarbete med lokalföreningarna.

MÅLSÄTTNING 2024:

- Öka stödet till lokalföreningar i olika frågeställningar genom förstärkning av personal.
- Arbeta för ökad kommunikation och samarbete mellan moderförening och lokalföreningar.
- Genomföra minst ett gemensamt och ett enskilt dialogmöte med samtliga lokalföreningar.
- Arbeta för ökad samordning med lokalföreningar vid samråd med myndigheter och organisationer.
- Stötta bildandet av nya lokalföreningar.

HISTORIA

Den 15 november 2023 överlämnade Sveriges första Sannings- och försoningskommission sitt slutbetänkande, SOU 2023:68, till regeringen och minoriteten i fråga. Det finns ett stort behov av

implementering och kunskapsspridning om innehållet i rapporten. STR-T har fått svaret av kulturministern att det inte finns medel för implementeringsarbete, vilket försätter minoriteten i en mycket svår och orättvis sits. Förbundets ambitioner är ändå att fortsätta arbetet efter de förutsättningar som finns. I betänkandets förslag till fortsatta insatser för försoning finns uppmaning om vidareutredning av frågor kopplat till minoritetens historia, så som renskötsel, avvittring av ströängar, minoritetens status som urfolk och forskningssatsning om minoritetens historia, språk och samhälle. Förbundet stöder kommissionens förslag och ska i sitt påverkansarbete arbeta för ett förverkligande av dem.

Under 2022 genomförde STR-T, tillsammans med andra samverkansparter, ett återtagande av tornedalska, kvänska, lantalaisiska och samiska kvarlevor från Akamella kyrkogård, bevarade i Samemuséet Sida i finska Enare. Det handlar om 23 skallar som nu förvaras i Pajala församlings lokaler i väntan på återbegravning hösten 2024.

En formell begäran att regeringen ska erkänna tornedalingar, kväner och lantalaiset som urfolk enligt artikel 1 i ILO 169 överlämnades till kultur- och demokratiminister Amanda Lind och landsbygdsminister Jennie Nilsson i maj 2020. Förfrågan behandlades aldrig med hänvisning främst till att det inte finns något stöd i Riksdagen av en ratificering av ILO 169. Förbundet har lämnat in en ny ansökan 19 oktober 2023 och driver frågan vidare på intensifierad nivå.

Under våren 2021 tillsattes en parlamentarisk kommitté som ska se över rennäringslagen. En fråga som påverkar vår minoritet i högsta grad då utredningen berör markanvändning, rätten till renskötsel, jakt och fiske. Utredning handlar också till stor del om historieskrivning och rättigheter till mark och vatten. STR-T har arbetat framgångsrikt för inkludering och har från att vara exkluderade helt och hållet, nu fått en plats i sakkunnigruppen som innebär erkännande och inflytande. Uppdraget kräver kraftigt påverkansarbete för att minoritetens rättigheter ska beaktas. Arbetet sker genom förbundets sakkunnig i kommittén och den arbetsgrupp inom STR-T som är tillsatt för arbetet med renmarksfrågan.

Den 21 december 2023 offentliggjordes en historievetenskaplig rapport, framtagen av LTU, som styrker den meänkielitalande minoritetens mycket tidiga existens, markanvändning och kontinuitet i norra Sverige. Rapporten bekräftar kvänernas existens så långt tillbaka som till 800-talet e.Kr. Spridning av den nygamla historiska kunskapen är angelägen för förbundet då den styrker det som förbundet i många år försökt att kommunicera ut till makthavare och media men utan större inverkan.

Förbundet verkar i och med nämnda sakfrågor för ett synliggörande av minoritetens historia.

MÅLSÄTTNING 2024:

-Arbeta för att erhålla långsiktiga som akuta medel för implementering av Sannings- och försoningskommissionens slutbetänkande, SOU 2023:68.

-Arbeta för kunskapsspridning och implementering av SOU 2023:68

-Arbeta för ett förverkligande av slutbetänkandets förslag.

-Genomföra återbegravning av de återtagna kvarlevorna som ursprungligen kommer från Akamella kyrkogård i samverkan med Svenska Kyrkan, Luleå Stift, Pajala församling, Länsstyrelsen Norrbotten, Sametinget och Muonio sameby.

- Verka för mer vetenskaplig forskning inom vår kultur och historia
- Sprida befintlig kunskap och forskning om minoritetens historia.
- Verka för att frågan om det finns fler urfolk i Sverige ska prövas av Svenska Staten.
- Verka för att minoritetens perspektiv beaktas i översynen av rennäringslagen och verka för ändring av de förminskande kommittédirektiven.
- Verka för inkludering i arbetet med konventionen om biologisk mångfald(CBD) för ökad kunskap avseende traditionella kombinationsnäringsfång som funnits och finns inom vårt geografiska område.

UTBILDNING

STR-T kan efter mer än tio års erfarenhet av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk konstatera att förbundet flyttat fram sina positioner men har svårt att få gehör för frågor inom utbildning precis som andra nationella minoriteter. Bristerna inom utbildningsområdet som påtalats under flera år har inte åtgärdats och det saknas fortfarande en övergripande strategi för utbildning. Sannings- och försoningskommissionens slutbetänkande (SOU 2023:68) lyfter att regeringen bör utan dröjsmål genomföra förslagen i betänkandet *Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering* (SOU 2017:91). Betänkandet lyfter också att regeringen bör vidta åtgärder så att samtliga förslag från utredningen om en stärkt minoritetspolitik *Nästa steg? Del 2* (SOU 2017:88) genomförs. Nedan anges förslag till lösningar enligt STR-T.

- Att modersmålsundervisning ska utökas enligt Europarådets rekommendationer.
- Att barn i förskola samt förskoleklass ska ha rätt till modersmålsstöd.
- Att Skolverket får ett långsiktigt övergripande ansvar för produktion av läromedel för minoritetsspråket meänkieli och läromedel om tornedalingar, lantalaiset och kväner. Produktion av läromedel behöver komma igång omgående och säkerställas på lång sikt i dialog med företrädare. Frågan är uppmärksammas av SOU 2017:60.
- Att en stark och tydlig lärarutbildning samt lärarfortbildning skapas vid Umeå universitet. Att ett universitet har ansvar både för en stark grundutbildning, en bra lärarutbildning och en kontinuerlig lärarfortbildning är tillsammans med produktion av läromedel och språkvård nyckeln till att meänkieli även i framtiden kan vara ett levande språk i Sverige.
- Att man i Sverige gör en kartläggning av kunskapen hos både grundskoleelever och gymnasieelever då det gäller de nationella minoriteterna, enligt de krav som finns i både läroplaner och kursplaner. STR-T påpekar också vikten av att en kontinuerlig uppföljningsmekanism finns, för att säkerställa kunskapen hos barn och unga om de nationella minoriteterna i Sverige.
- Att en kartläggning av kunskapsnivån hos lärarstuderande utreds i hela Sverige och då kunskapen om minoriteten meänkielitalande är låg, behöver lärosätena tvingas till att införa obligatorisk information om de nationella minoriteterna, oavsett nivå och inriktning och oavsett var i landet man går en utbildning. Frågan är uppmärksammas av SOU 2017:60.
- Att ändra lagstiftningens utformning då det gäller utbildning i förvaltningsområdet så att även grundskolan inkluderas på samma sätt som barnomsorgen idag.
- Att tolk- och översättarutbildning skraddarsys för att passa meänkieli och att den utbildningen genomförs på det universitet som har både grund- och lärarutbildningsansvar.
- Att resurser tillsätts så att Tornedalens Folkhögskola kan påbörja etableringen av ett nationellt center för grundläggande utbildning i meänkieli för vuxna.
- Att införa kontrollfunktion som bevakar att huvudmännen lever upp till sina skyldigheter som rör undervisning i modersmål och minoritetsspråk. Inspektionen ska också innefatta konsekvenser för huvudman som inte efterföljer gällande lagstiftning om nationella minoriteters rätt till sitt språk.

MÅLSÄTTNING 2024:

- Verka för att staten tar fram en utbildningsstrategi för meänkieli och dess varieteter.
- Verka för att staten genomför de utbildningsinsatser som Sannings- och försoningskommissionens slutbetänkande (SOU 2023:68) föreslår.

SPRÅKCENTRUM FÖR MEÄNKIELI, SPRÅKVÅRD

Språkcentrum för meänkieli har under 2022 inrättats i Övertorneå och Kiruna och utvecklat verksamheten under 2023. STR-T har en representant i styrgruppen för språkcentret och även en kontaktperson inom organisationen.

2018 anställdes den första språkvårdaren för meänkieli vid Institutet för språk och folkminnen. I dagsläget finns två språkvårdare.

MÅLSÄTTNING 2024:

- Samverka med Språkcentrum för meänkieli i den mån de personella resurserna tillåter, särskilt i språk- och identitetsfrågor.
- Samverka med språkvårdarna.
- Verka för att språkcentrum för meänkieli ska bli permanent.

KULTUR

Projektet *Kultursamlade verksamhet* offentliggjorde sin slutrapport *Poppa* under hösten 2023. Syftet med projektet vara att klargöra och förankra samverkansstruktur, organisationsform, uppdrag, huvudmannaskap och långsiktig finansiering för en kultursamlade verksamhet. Projektets finansiärer var Statens Kulturråd och Region Norrbotten. Projektet ägdes av Föreningen Norden. Slutrapporten *Poppa* innehåller konkreta förslag förankrade hos minoriteten, som samtliga vid ett genomförande skulle komma att stärka minoritetens kultur och språk, samt synliggöra minoritetens historia. STR-T stöder Poppa-rapportens förslag.

Under de århundraden som vi kan överblicka, har våra kulturbärare haft en stor förmåga att anpassa sig till rådande omgivningsfaktorer och utvecklat kombinationsnäringsfång¹ i samklang med naturen. Dessa kom att vara, under århundraden och i stor utsträckning, förutsättningen för många människors vardagliga hushållning. I samklang med naturen, landsbygden, lantbruket, jakt och fiske och den av tradition bevarade gränsöverskridande verksamheten, utvecklades de kombinationsnäringsfång som gav folket sin bärning. STR-T ser att det är av stor vikt att revitalisering av hantverkstraditioner kopplade till minoritetens kultur tar fart. Förutsättningar för det småskaliga jordbruket bör också stärkas. Den meänkielitalande minoriteten är i dagsläget utesluten ur arbetet med konventionen om biologisk mångfald som Naturvårdsverket och Sametinget ansvarar för, varav samordningsansvaret ligger på

¹ Kombinationsnäringsfång = flera olika sätt att skaffa sig levebröd, tex genom att fiska, jaga och driva jordbruk.

Sametinget. Förbundet har arbetat med frågan genom en särskild arbetsgrupp men insatserna har varit begränsade på grund av den strama ekonomiska situationen.

Tornedalsteatern är en av minoritetens största aktör inom synliggörande av den meänkielitalande befolkningens kultur, historia och språk genom scenkonst och därmed en viktig samverkanspart i förbundets strävan att stärka kulturen.

MÅLSÄTTNING 2024:

- Verka för genomförande av slutrapporten Poppas förslag.
- Fortsätta kräva inkludering i arbetet med konventionen om biologisk mångfald.
- Samverka med Tornedalsteatern för stärkt synliggörande av minoritetens kultur, historia och språk.

ATTRAHERA FLER MEDLEMMAR

De senaste årens positiva utveckling i identitetsfrågor och förbundets idoga arbete med de aktuella sakfrågorna har lett till ett ökat medlemsantal. Förbundet får också starkare gehör för sina frågor. Det finns ett nyvaknat intresse för identitetsfrågor och minoritetens historia i samhället.

MÅLSÄTTNING 2024:

- Öka medlemsantalet med tio procent.

UTRYMME INOM MEDIA

Media är en viktig informations- och påverkansaktör för att minoritetens rättigheter till språk och kultur ska beaktas och historien synliggöras.

I förhållande till finska och samiska är meänkieli kraftigt underrepresenterad i utbudet inom public service. Detta beror på att det endast är en handfull personer som representerar meänkieli inom public service. STR-T menar att det krävs utökade personella resurser för att öka programutbudet samt stärka kvaliteten. STR-T är av uppfattningen att journalister behöver kunskap om nationella minoriteter, detta bör vara en naturlig del i journalistutbildningarna. STR-T ser med oro på det skrala intresset från riksmidier men också många lokalmedier att belysa sakfrågor som berör den meänkielitalande minoriteten ur tornedalskt, lantalaisiskt och kvänstkt perspektiv. Viktiga händelser som borde vara av allmänintresse, så som förbundets begäran om urfolksstatus och inkludering i renmarkskommitténs sakkunniggrupp, skildras inte i riksmidier. Även bevakningen från de lokala medierna är svag. Sannings- och försoningskommissionens slutsatser i betänkandet *Aivan ko meitä ei olis ollukhaan – Som om vi aldrig funnits*, bygger till stora delar på just osynliggörande och exkludering av minoriteten i olika sammanhang. Tredje makten bidrar också starkt till osynliggörandet genom att inte skildra minoritetens perspektiv i tillställningar och sakfrågor som berör oss.

MÅLSÄTTNING 2024 MEDIA:

-Säkerställa en långsiktig ökning av programproduktion inom public service med åtföljande ökning av sändningstimmar.

-Verka för större synlighet och ökad kunskapsspridning om minoriteten i media, såväl rikstäckande som lokalt.

VÅRD OCH OMSORG

Liksom för andra områden har det inom vård och omsorg införts stärkta krav i lagstiftningen. Detta kräver nya satsningar inom vård och omsorg för att kunna bemöta individer på deras eget språk. Denna utmaning måste bemötas av samhället med en kompetensförsörjningsstrategi.

MÅLSÄTTNING 2024:

-Samråd och uppföljning med berörda myndigheter så att lagen efterlevs.

STRATEGISKA SAMVERKANSPARTNERS

Fortsätta samverka med organisationer i projekt och aktiviteter som rör identitet, jämställdhet, generationsväxling, språkrevitalisering, kultur, historia och inflytande.

MÅLSÄTTNING 2024:

-Utifrån förbundets möjliga arbetskapacitet starta samverkan med externa minoritetsaktörer.

STR-T:S MÅLSÄTTNING 2024 PROJEKT

De direkta språkstärkande insatserna och aktiviteterna sker i regel genom projekt. Det är viktiga punktinsatser som möjliggör utökad verksamhet. Förbundet har också ambitioner om kunskapsspridning via projekt. Samverkan sker med organisationer, kommuner och myndigheter på ett sätt som harmonierar med förbundets verksamhetsplan.

MÅLSÄTTNING 2024

-Genomföra språkrevitaliserande insatser via projekt.

-Verka för att erhålla medel och ta fram informationsbroschyr om tornedalingar, kväner och lantalaiset i projektform.

-De enskilda projekten ska bära sina egna kostnader.

